

לבכר פרי בן האהובה על בן השנואה

השנה התגברה לצערנו התופעה העצובה, של קניית אתרוגים של חו"ל, במקום פרי ארצנו הקדושה. ובפרט שהשנה מלבד מעלתם העצומה של אתרוגי ארץ הקדש, אף יש בהם קדושה עליונה נוספת אשר הם קדושים בקדושת שביעית, ומה טוב ומה נעים לקיים מצוות אתרוג החביבה בפרי קדוש ואהוב לבורא עולם.

רצינו להביא לקט קצר מרבותינו עד כמה הם ראו בחומרה את התופעה הנ"ל.

מכתב שכתב היערוך השולחן מיום ח' אייר תרנ"ו:

"הנה בעיקר הענין אותם המבכרים פרי בן השנואה (חו"ל) על אתרוגי בן האהובה (ארץ ישראל), קצר עטי אשר אתי לתאר שפלות נפשם ופחיתות דרכם ורוע לבבם, והסרת מסוה הבושה מעל פניהם – הדומים לפני הדור בעקבא דמשיחא.

מה נאמר ומה נדבר! האלקים מצא את עוונינו להיות ללעג ולקלס בפני עצמנו ובפני אחרים (הגויים). מי ראה כזאת ומי שמע כאלה? והן אף אם גם לא היה שום חשש (מורכב) בפרי קורפ"ו (אתרוג חו"ל), הנכון לאיש הישראלי לבלי לבכר פרי ארצנו הקדושה על פרי ארץ העמים? איה כבודו יתברך? איה כבוד התורה הקדושה, שבפסוקים רבים השתבחה בשבחה של ארץ ישראל? איה כבוד משה רבינו שהתחנן "אָעֲבֶרָה נָא וְאָרְאָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה" (דברים ג, כח)?

ומה שונים דרכנו מדרכי רבותינו חכמי התלמוד (שלהי כתובות) דרבי אבא מנשק כיפי דעכו, רבי חייא מגנדר בעפרה, שנאמר 'כי רצו עבדיך את אבניך ואת עפרה יחננו' (תהלים קב, טו). ואלו האנשים מגנדרים בעפרא דארץ אחרת, ומנשקים פירותיהם, וישליכו (לבוז) פריה וטובה של ארץ הקדושה ככלי אין חפץ בו".

וכך אכן פסק בספרו ערוך השולחן סימן תרמח סעיף כט וז"ל

ולפ"ז אין לנו שום היתר על אתרוגים רק אותם שישראלים מעידים שידועים הנטיעות מתחלתן שאין בהם שום הרכבה כמו אתרוגי ארצנו הקדושה שבשם גדולי ישראל ותלמידי חכמים ויראי אלקים משגיחים על הגינות שלא יהיה בהן שום הרכבה אבל לאתרוגי קורפ"ו¹ אין שום היתר אף בההכשירים שלהם שידוע לכל שישראל מעטים שם וכבושים תחת ידם ויראתם על פניהם ואיך ידעו מה שעושים על פני השדה בגינותיהם ובכרמיהם אם ירכיבו אם לאו ושמא תאמר הרי אינם חשודים להכשיל רק מה שיש להם טובת הנאה כמבואר ביו"ד סי' קי"ח איברא דזה יש להם טובת הנאה רבה דידוע דכל מורכב גדל ממנו פירי יפה וכל שאינו מורכב הפירי אינה יפה ובכל הפירות כן הוא ואדרבא תקונם של אתרוגי קורפ"ו זה הוא קלקולם דבאמת הם יפים מאד ואין דומה להם וזהו מפני הרכבתם

¹ באותה עת כאשר התעוררה פרשיית אתרוגי קורפו, כתבו רבים מגדולי ישראל מכתבים להעדיף את אתרוגי א"י, תלמידו ומקורבו של מרן רבי יצחק אלחנן ספקטור הרב ליפשיץ הוציא קונטרס בשם "תוכחת מגולה" ובו נמנו אחת לאחת כל גדולי ישראל ששללו או שוללים את האתרוג היווני. בו כתב "לרצות את אבניה ולחונן את עפרה וכל רגב מרגבי עפרה ילבבנו ויזכנו אהבת ציון וחבת ירושלים. הלוא נכלם אם ניתן כתף צורת לפרי הזר לאילנותיה ונהיה גרועים מן המרגלים אשר הודו כי טובה הארץ ופריה נחמד". אל רבי יצחק אלחנן נוספו כ-150 רבנים מרוסיה! ביניהם אבי תנועת המוסר רבי ישראל סלנטר. גם בפולין הסמוכה יזם הרב מפיטרקוב עצומה המונית של רבני פולין נגד אתרוגי קורפו ומאה ועשרים חתימות נכללו בה. הם לא פסלו את אתרוגי קורפו בהחלטיות אך קבעו כי אם מצויה אפשרות להשיג אתרוג מארץ ישראל אין לצאת באתרוגי קורפו.

בין היתר נכתב בנוסח ההחלטה: "...ושבטי ישראל יודע נאמנה כי הוסכם אצל חכמי הדור שבכל מקום שהמצא תמצא אתרוג מארצנו הקדושה אין לברך לכתחילה על אתרוגי קורפו.

בין החתומים: רבי ישראל יהושע טרונק מקוטנא, (שאף כתב מעצמו מכתבים חריפים בנושא) רבי יחיאל מאיר מגוסטינין, ה"אבני נזר", ה"תורת חסד" מלובלין, האדמו"ר מגור והאדמו"ר מאלכסנדר.

ולכן כל איש מישראל אשר נגע יראת ד' בלבו לא יקח רק אתרוגי ארץ ישראל ואיך לא נבוש ולא נכלם בדבר מצוה שנוכל לקיימה מפרי ארצנו הקדושה ליטול דווקא מארץ העמים או לה לאותה בושה או לה לאותה כלימה ועל זה נאמר וימאסו בארץ חמדה ולכן יש לזהר בזה מאד מאד [גם הלבוש והמג"א ס"ס זה והט"ז בסי' הבא פסלום]

הגאון ר' חיים קניבסקי זצ"ל

כך גם מובא שנשאל הגרמ"ק: מה עדיף, אתרוג פשוט מארץ ישראל או אתרוג מהודר מחו"ל? והשיב: אתרוג מארץ ישראל עדיף (דברי ש"ח, סוכות תשע"ה).

השדי חמד

כמו שכתב בשדי חמד (מערכת ה' כלל קמ"א אות ל"ב) בשם שו"ת 'מעשה אישי' שיש להעדיף אתרוג ארץ ישראל, והביא ראיה לכך: שהרי פסקו הרא"ש והטור (כמבואר בשו"ע או"ח ריא, א) **שמעלת מין שבעה עדיפה על מעלת חביב, משום שפירות אלו נשתבחה בהם ארץ ישראל.**

טעם נוסף הוא מביא: "ישנו בנותן טעם לשבח לברך דוקא על אתרוגי ארץ הקדושה ולא על של קורפו ושאר איים. והוא על פי מה שכתב הגאון חתם סופר (בחידושיו, סוכה ל"ו) **שהעבודה בקרקע בארץ ישראל היא גופא מצוה, משום ישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים, מה שאין כן בחוצה לארץ וכו'.** וכל מה שבני ישראל מרבים הישוב בחוצה לארץ מוסיף חורבן בעבודת ה'. והתירו משום ישוב ארץ ישראל ללוקח בית להכתיב שטר בשבת, והרמב"ם בחמישי מהלכות מלכים מפליג במצות ישוב ארץ ישראל. ואם כן, כיון שעל ידי שנקיים המצוה רק בשל ארץ ישראל יתרבה ישוב ארץ ישראל, שיהיה פרנסה לכמה מאות משפחות שיכולים לעבוד אדמת הקודש ולהוציא פירותיה הקדושים, יש מקום להתיר אף אם היה חלילה על אתרוגי ארץ ישראל חשש איסור דרבנן, דבמקום ישוב ארץ ישראל לא גזרו. וכל שכן אם אתרוגי ארץ ישראל הם כשרים בלי שום חשש, ועל אתרוגי קורפו יש חשש הרכבה, בודאי ראוי לתקן לברך דוקא על אתרוגי ארץ הקודש".

טעם שלישי להעדיף את אתרוגי ארץ ישראל: משום שכתב המהרש"א בפסחים (ח, ב) שהטעם שרק מי שיש לו קרקע עולה לרגל, כי עיקר מצוות עליית רגלים היא כדי לשמוח שם במצוות פירות הארץ שהם הביכורים ומעשר שני, ולשמח שם בהם את העני והגר והלוי באכילתו, והיא עלייה לשם שמים. מה שאין כן מי שאין לו קרקע, שלא יכול לקיים כל זה ועלייתו אינה לשם שמים. נמצא, שעיקר מצוות עליית רגל לארץ ישראל הוא לשמח שם במצוות פירות הארץ את העני, אם כן, כיון שעל ידי מצוות קניית האתרוגים מארץ ישראל בחג הסוכות נוכל לשמח ברווח את עניי ארץ ישראל לכן זה קודם.

ובפרט לפי הסברו של הרמב"ם במורה הנבוכים ח"ג פמ"ג וז"ל:

והנראה לי בארבעת מינין שבלולב שהם - שמחה בצאתם מן המדבר אשר היה "לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון ומים אין לשתות" אל מקום האילנות נותני הפרי והנהרות... ואלו הארבעת מינין הם אשר קבצו שלשת הדברים האלה האחד מהם - רוב מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא והיה כל אדם יכול למצאם;

סיפורים מגדולי ישראל

"אני מעדיף אתרוג הכי פשוט מארץ ישראל, על פני האתרוג הכי מהודר מארץ העמים!"

הגה"צ רבי ינון חורי זצ"ל נהג תמיד לרכוש שני אתרוגים. האחד - אתרוג תימני, והאחר - אתרוג אשכנזי, כי האתרוגים האשכנזים היו מהודרים.

פעם אחת, בשנת תשנ"ז, כאשר הציע לו אחד מתלמידיו - הרה"ג דוד לוי נר"ו, לרכוש אתרוג מרוקאי, מהאתרוגים המיובאים ממרוקו, הוא נרעש כולו, ואמר: "מה? אתרוג מחו"ל?! אני מעדיף אתרוג הכי פשוט מארץ ישראל, על פני האתרוג הכי מהודר מארץ העמים!"

סיפר הגאון רבי צמח מאזוז שליט"א, שבשנים הראשונות נהגו במשפחה לרכוש אתרוגים מרוקאים, אבל כאשר שמעו את דבריו של הרב ינון חורי, החליטו לשתול זן של אתרוג ממרוקו בארץ ישראל, ובשנת תשס"ה, בירכו לראשונה על אתרוג תימני ש"עלה" ממרוקו ו"השתרש" בארץ ישראל (ספר יינון שמו, עמוד 498).

מכירה פומבית של זכויות

סיפר הרב מרדכי אליהו זצ"ל, שפעם נסע להשתתף בכנס בחוץ לארץ שישבו בו שועי עולם, רבנים ונגידים, מנהיגי קהילות ובעלי השפעה. הגישו יין לשולחן ואמרו לרב: "מנהגנו, שאורח הכבוד מברך תחילה על היין ולאחר מכן מוזגים לכל המסובים". הביט הרב בבקבוק וראה שהיין מיוצר בחוץ לארץ, וסירב לשתות.

"איני שותה יין שאינו של ארץ ישראל" אמר, והסביר: "ביין של ארץ ישראל קיימו כמה וכמה מצוות התלויות בארץ, ומלבד זאת הענבים שגדלו באדמת ארץ ישראל – יש בהם קדושה מיוחדת. כבר נאמרה הלכה בספר 'בית חדש', שכאשר מונחים לפני האדם שני פירות, הפרי של ארץ ישראל קודם לפרי של חוץ לארץ לענין ברכה, למרות שאינו משובח כמותו – מפני שחשיבותו גדלה הודות למצוות הרבות הכרוכות בגידולו ובהתקנתו לאכילה".

הלך האחראי ומצא במחסן שני ארגזי יין מארץ ישראל והביאו את הבקבוקים לשולחן הנשיאות. קם הרב ממקומו ואמר: "את הזכות לשתות מהיין הזה, אני רוצה למכור בין הנוכחים, ומחיר הפתיחה הוא פי עשרה מהמחיר האמיתי של היין. כל זאת אני עושה כדי להרבות בכס חיבת ארץ ישראל". החלו העשירים מתחרים ביניהם, וכל אחד התחייב על סכום יותר גדול, ובלבד שיזכו שהרב ימזוג להם כוס יין מארץ ישראל (אביהם של ישראל, ח"ה עמ' 114).

עוד סיפר הג"ר מרדכי אליהו: פעם הייתי בחו"ל בשבת, והגישו בסעודה שלישיית זיתים גדולים ומשובחים – כל זית כמו אגוז. אמרו לנו המארחים: מה זה שאומרים על ארץ ישראל "ארץ זית שמן ודבש", הנה באמריקה הזיתים יותר משובחים מזיתי ארץ ישראל, בוודאי אין בארץ ישראל זיתים כאלו טובים?

אמרתי לעצמי, כיון שהם הוציאו לעז על ארץ ישראל אני לא אטעם מהזיתים הללו. בכל זאת, גודלם של הזיתים סיקרן אותי, והנה ראיתי שכתוב על גבי הקופסא מאחור באותיות קטנות שהם מיוצרים בארץ ישראל, בקבוצת יבנה! אמרתי להם: זה השפע של ארץ ישראל! אתם מתפעלים מהפירות של ארץ ישראל ואתם טוענים שזה גידולי אמריקה! כמובן שאחר כך אכלתי מהם, שבהם נתגלה שבחה של הארץ (אביהם של ישראל, ח"ה עמ' 113).

לקט מתוך הספר סיפורי ארץ ישראל – שיצא בעז"ה בקרוב.